

پایان نامه کارشناسی ارشد در باستان شناسی

عنوان:

سبک شناسی منازل مسکونی دوره قاجار در اصفهان

اساتید راهنما:

دکتر داود صارمی نائینی

دکتر محمد مهدی توسلی

استاد مشاور:

دکتر محسن جاوری

تحقیق و نگارش:

مریم جهانگیری

مهر ۱۳۹۱

بسمه تعالی

این پایان نامه با عنوان بررسی ..... قسمتی از برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد توسط دانشجو ..... با راهنمایی استاد پایان نامه دکتر ..... ۱۲۰ ..... تهیه شده است. استفاده از مطالب آن به منظور اهداف آموزشی با ذکر مرجع و اطلاع کتبی به حوزه تحصیلات تکمیلی دانشگاه سیستان و بلوچستان مجاز می باشد.

نام و نام خانوادگی
امضاء

این پایان نامه ۴ واحد درسی شناخته می شود و در تاریخ ..... توسط هیئت داوران بررسی و درجه ..... به آن تعلق گرفت.

تاریخ

امضاء

نام و نام خانوادگی

استاد راهنما:

استاد راهنما:

استاد مشاور:

داور ۱:

داور ۲:

نماینده تحصیلات تکمیلی:

تعهدنامه اصالت اثر

اینجانب ..... تعهد می کنم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب است و به دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این نوشته از آن استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع گردیده است. این پایان نامه پیش از این برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است. کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه سیستان و بلوچستان می باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو:

امضاء

تقدیم:

بہ روح آئی کلین عزیز

سپاسگزاری

سپاس بی دریغ خود را نثار تمام فرهیختگانی می نمایم که با طبع و خرد والای خویش مرا در بازنمایی کهن گنجینه ای که دراز سالیانی از نظرها دور مانده بود یاری رساندند.

مراتب سپاس و قدردانی خود را از جناب آقای دکتر داود صارمی نائینی و جناب آقای دکتر محمد مهدی توسلی که با حمایت های متعدد خود زمینه پژوهش و بسط تحقیق در موضوع مورد نظر را فراهم نمودند تقدیم می کنم، تقدیر می نمایم از جناب آقای دکتر محسن جاوری استاد مشاور که راهنمایی ها و اشارات ایشان در ضمن انجام مراحل تحقیق راهگشا و روشن بود.

چکیده

شهر اصفهان به عنوان یکی از غنی ترین شهرهای تاریخی - فرهنگی ایران که سرشار از بناهای تاریخی دوره اسلامی اعم از مسجد، حمام، مدرسه، کاروانسرا، خانه و ... می باشد، از منظر مطالعه معماری مسکونی کمتر مورد توجه قرار گرفته و هر از چند گاهی در جریان احداث بناها و نیازهای جدید شهری، از خانه های تاریخی قربانی گرفته شده است. لذا نگارنده با توجه به اهمیت این بخش از تاریخ معماری و ضرورت مستند نگاری این دست از آثار معماری، در این پژوهش به مطالعه معماری مسکونی دوره قاجار شهر اصفهان پرداخته و هفت نمونه از خانه های مطرح را از نظر پلان و تزیینات مورد بررسی قرار داده است. از این روی برای کسب نتیجه مطلوب ابتدا با مطالعه کتابخانه ای به بررسی کلیات پژوهش پرداخته و سپس با بررسی میدانی و تهیه تصویر از بناهای منتخب به تجزیه و تحلیل معماری مورد بحث از نظر پلان و سپس تنوع تزیینات و نوع مصالح به کار رفته در تزیینات پرداخته که در نتیجه این بررسی معماری مسکونی اصفهان در دوره قاجار از نظر پلان تابع معماری بومی منطقه و از نظر تزیینات دارای تنوع شایان توجهی است. پلان و تزیینات خانه های مسکونی قاجار در اصفهان بنا به مقطع زمانی ساخته شده ، گاهی تحت تأثیر هنجارهای مختلف همچون ورود فرهنگ بیگانه قرار می گرفته است.

کلید واژه: اصفهان، خانه تاریخی، دوره قاجار، پلان، تزیینات

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات .....
۲	۱-۱ - مقدمه .....
۴	۱-۲ - بیان مسئله .....
۵	۱-۳ - سابقه و ضرورت انجام تحقیق .....
۶	۱-۴ - فرضیه ها .....
۶	۱-۵ - اهداف تحقیق .....
۷	۱-۶ - روش انجام تحقیق و جمع آوری اطلاعات .....
	.....
۸	فصل دوم: موقعیت جغرافیایی، توپوگرافی، و ویژگی های اقلیمی و پیشینه تاریخی
۹	اصفهان .....
۹	۲-۱ - موقعیت جغرافیایی شهر اصفهان .....
۱۰	۲-۲ - توپوگرافی استان اصفهان .....
۱۲	۲-۳ - اقلیم استان اصفهان .....
۱۲	۲-۴ - پیشینه تاریخی شهر اصفهان .....
۱۴	۲-۴-۱ - تاریخ پیش از اسلام اصفهان .....
۱۴	۲-۴-۲ - تاریخ پس از اسلام اصفهان .....
۲۲	۲-۴-۲-۱ - تاریخ شهر اصفهان از صدر اسلام تا دوره قاجار .....
۲۷	۲-۴-۲-۲ - تاریخ دوره قاجار شهر اصفهان .....
۲۸	فصل سوم: معماری دوره قاجار .....
۲۸	۳-۱ - کلیات معماری دوره قاجار .....
۲۹	۳-۱-۱ - دوره اول .....
۳۱	۳-۱-۲ - دوره دوم .....
۳۱	۳-۲ - معماری مسکونی دوره قاجار .....
۳۲	۳-۲-۱ - اجزاء خانه های تاریخی دوره قاجار .....
۳۳	۳-۲-۱-۱ - ورودی خانه .....
۳۳	۳-۲-۱-۲ - سردر ورودی .....
۳۴	۳-۲-۱-۳ - در ورودی .....

۳۵	..... هشتی (کریاس) - ۴ + ۴ ۳
۳۵	..... دالان (راهرو) - ۵ + ۴ ۳
۳۵	..... حیاط یا میانسرا - ۶ + ۴ ۳
۳۶	..... حوض و باغچه - ۷ + ۴ ۳
۳۷	..... اتاق - ۸ + ۴ ۳
۳۷	..... تالار یا کربال یا تلوار - ۹ + ۴ ۳
۳۷	..... تهرانی - ۱۰ + ۴ ۳
۳۸	..... سه دری یا نشیمن - ۱۱ + ۴ ۳
۳۹	..... پنج دری - ۱۴ + ۴ ۳
۳۹	..... ۲-۲-۳ - ساختار کلی خانه های تاریخی دوره قاجار .....
۴۰	..... جهت خانه ها - ۱ ۴ ۴ ۳
۴۰	..... بيمون در معماری خانه ها - ۲ ۴ ۴ ۳
۴۱	..... ضلع شمالی - ۳ ۴ ۴ ۳
۴۱	..... ضلع غربی - ۴ ۴ ۴ ۳
۴۱	..... ضلع شرقی - ۵ ۴ ۴ ۳
۴۲	..... ضلع جنوبی - ۶ ۴ ۴ ۳
۴۴	..... ۳ ۴ ۳ - تزیینات معماری مسکونی دوره قاجار اصفهان .....
۴۵	..... آجرکاری - ۱ ۳ ۴ ۳
۴۶	..... گچبری - ۲ ۳ ۴ ۳
۴۶	..... ۱ ۲ ۳ ۴ ۳ - مجسمه های گچی .....
۴۶	..... ۲ ۲ ۳ ۴ ۳ - گچبری شیر و شکر .....
۴۶	..... ۳ ۲ ۳ ۴ ۳ - کشته بری .....
۴۷	..... ۴ ۲ ۳ ۴ ۳ - گچبری زبره .....
۴۷	..... ۵ ۲ ۳ ۴ ۳ - گچبری برجسته .....
۴۷	..... ۶ ۲ ۳ ۴ ۳ - گچبری برهشته .....
۴۷	..... ۷ ۲ ۳ ۴ ۳ - گچبری مطبق .....
۴۸	..... ۸ ۲ ۳ ۴ ۳ - کاربندی و رسمی بندی های گچی .....
۴۹	..... ۳ ۴ ۴ ۴ ۳ - کاشی کاری .....
۴۹	..... ۱ ۳ ۴ ۴ ۳ - کاشی معرق .....
۴۹	..... ۲ ۳ ۴ ۴ ۳ - کاشی هفت رنگ .....
۵۰	..... ۳ ۴ ۴ ۴ ۳ - کاشی برجسته .....
۵۰	..... ۴ ۳ ۴ ۳ - استفاده از پارچه در تزیینات خانه ها .....
۵۱	..... ۵ ۳ ۴ ۳ - استفاده از چوب در تزیینات خانه ها
۵۲	.....
۵۳	..... ۱ ۵ ۳ ۴ ۳ - منبت .....
۵۹	..... ۲ ۵ ۳ ۴ ۳ - خاتم .....
۶۷	..... ۳ ۵ ۳ ۴ ۳ - گره چینی یا گره سازی .....

۶۸	..... ارسی سازی - ۴ ۵ ۳ ۲ ۳
۶۸	..... آینه کاری - ۶ ۳ ۴ ۳
۶۹	..... نقاشی - ۷ ۳ ۴ ۳
۶۹	..... حجاری - ۸ ۳ ۴ ۳
۶۹	..... برخی از تکنیک های بکار رفته در معماری مسکونی دوره قاجار .....
۷۰	..... رسمی بندی - ۱ ۴ ۴ ۳
۷۱	..... یزدی بندی - ۲ ۴ ۴ ۳
۷۲	..... مقرنس - ۳ ۴ ۴ ۳
۷۲	..... فصل چهارم: بررسی هفت نمونه از خانه های دوره قاجار اصفهان .....
۷۳	..... ۱-۴ - خانه اعلم .....
۷۴	..... ۱-۱-۴ - ورودی خانه اعلم
۷۵	.....
۷۵	..... ۲-۱-۴ - ضلع شمالی خانه اعلم .....
۷۵	..... ۳-۱-۴ - ضلع جنوبی خانه اعلم .....
۷۶	..... ۴-۱-۴ - ضلع غربی خانه اعلم .....
۸۹	..... ۵-۱-۴ - ضلع شرقی خانه اعلم .....
۸۹	..... ۶-۱-۴ - میانسرا خانه اعلم .....
۹۰	..... ۷-۱-۴ - زیرزمین خانه اعلم .....
۹۰	..... ۲-۴ - خانه امین .....
۹۱	..... ۱-۲-۴ - ورودی خانه امین .....
۱۰۳	..... ۲-۲-۴ - زیرزمین خانه امین .....
۱۰۳	..... ۳-۲-۴ - ایوان خانه امین .....
۱۰۳	..... ۴-۲-۴ - تالار و اتاق های اطراف خانه امین .....
۱۰۴	..... ۳-۴ - خانه بخردی .....
۱۰۵	..... ۱-۳-۴ - ورودی خانه بخردی .....
۱۰۵	..... ۲-۳-۴ - میانسرای خانه بخردی .....
۱۰۶	..... ۳-۳-۴ - ضلع شمالی خانه بخردی .....
۱۰۶	..... ۴-۳-۴ - ضلع غربی خانه بخردی .....
۱۲۱	..... ۵-۳-۴ - ضلع جنوبی خانه بخردی .....
۱۲۱	..... ۶-۳-۴ - ضلع شرقی خانه بخردی .....
۱۲۱	..... ۷-۳-۴ - زیرزمین خانه بخردی .....
۱۲۲	..... ۴-۴ - خانه شیران .....
۱۲۳	..... ۱-۴-۴ - ورودی خانه شیران .....
۱۲۴	..... ۲-۴-۴ - میانسرای خانه شیران .....
۱۲۴	..... ۳-۴-۴ - ضلع شمالی خانه شیران .....
۱۲۴	..... ۴-۴-۴ - ضلع شرقی خانه شیران .....
۱۲۴	..... ۵-۴-۴ - ضلع غربی خانه شیران .....

۱۲۵	.....	۶-۴-۴	زیرزمین خانه شیران
۱۳۹	.....	۷-۴-۴	مطبخ خانه شیران
۱۳۹	.....	۸-۴-۴	حمام خانه شیران
۱۳۹	.....	۹-۴-۴	اتاق انباری خانه شیران
۱۳۹	.....	۵-۴	خانه شهشهان
۱۴۰	.....		
۱۴۰	.....	۱-۵-۴	ورودی خانه شهشهان
۱۴۱	.....	۲-۵-۴	میانسرای خانه شهشهان
۱۵۰	.....	۳-۵-۴	ضلع شمالی خانه شهشهان
۱۵۱	.....	۴-۵-۴	ضلع غربی خانه شهشهان
۱۵۱	.....	۵-۵-۴	ضلع شرقی خانه شهشهان
۱۵۱	.....	۶-۵-۴	ضلع جنوبی خانه شهشهان
۱۵۲	.....	۶-۴	خانه حقیقی
۱۵۳	.....	۱-۶-۴	ورودی خانه حقیقی
۱۶۵	.....	۲-۶-۴	میانسرای خانه حقیقی
۱۶۵	.....	۳-۶-۴	ضلع شمالی خانه حقیقی
۱۶۵	.....	۴-۶-۴	ضلع شرقی خانه حقیقی
۱۶۶	.....	۵-۶-۴	ضلع غربی خانه حقیقی
۱۶۷	.....	۷-۴	خانه شیخ الاسلام
۱۶۷	.....	۱-۷-۴	ورودی خانه شیخ الاسلام
۱۶۷	.....	۲-۷-۴	میانسرای خانه شیخ الاسلام
۱۷۸	.....	۳-۷-۴	ضلع جنوبی خانه شیخ الاسلام
۱۸۶	.....	۴-۷-۴	ضلع شمالی خانه شیخ الاسلام
۱۸۶	.....	۵-۷-۴	ضلع غربی خانه شیخ الاسلام
۱۹۰	.....	۶-۷-۴	ضلع شرقی خانه شیخ الاسلام
	.....		فصل پنجم : نتیجه گیری
	.....		ضمائم
	.....		فهرست خانه های قاجاری ثبت شده اصفهان تا سال ۱۳۸۵
	.....		مراجع

فهرست شکل ها

صفحه	عنوان شکل
۱۱	شکل ۱-۲. نقشه ایران و موقعیت استان اصفهان بر آن (شفقی، ۱۳۸۱، ۷)
۳۲	شکل ۱-۳. ساختار انواع ورودی (کاتب، ۱۳۸۴، ۱۶۶)
۳۳	شکل ۲-۳. اجزاء ساختاری در (بزرگمهری، ۱۳۸۱، ۱۷۶)
۳۴	شکل ۳-۳. گونه های مختلف در (بزرگمهری، ۱۳۸۱، ۱۸۹)
۳۴	شکل ۴-۳. بلان انواع هشتی (پیرنیا، ۱۳۷۲، ۱۷۳)
۳۶	شکل ۵-۳. طرح شکل انواع حوض (کاتب، ۱۳۸۴، ۱۷۸)
۳۸	شکل ۶-۳. نقشه کف و اتاق های پنج دری و سه دری (کاتب، ۱۳۸۴، ۱۸۹)
۳۹	شکل ۷-۳. جهات مختلف خانه سازی در ایران (پیرنیا، ۱۳۷۲، ۱۷۲)
۵۳	شکل ۸-۳. مراحل شکل گیری گل خاتم (یاوری، ۱۳۸۳، ۱۷۱)
۵۵	شکل ۹-۳. انواع گره در تزیینات چوبی (امرایبی، ۱۳۸۳، ۸۳)
۵۶	شکل ۱۰-۳. انواع گره در تزیینات چوبی (امرایبی، ۱۳۸۳، ۸۵)
۵۷	شکل ۱۱-۳. انواع گره در تزیینات چوبی (امرایبی، ۱۳۸۳، ۸۶)
۵۸	شکل ۱۲-۳. انواع گره در تزیینات چوبی (امرایبی، ۱۳۸۳، ۸۸)
۶۱	شکل ۱۳-۳. دو گونه ارسی (امرایبی، ۱۳۸۳، ۶۱)
۶۲	شکل ۱۴-۳. دو گونه ارسی (امرایبی، ۱۳۸۳، ۶۲)
۶۳	شکل ۱۵-۳. دو گونه ارسی پاتاق (امرایبی، ۱۳۸۳، ۶۳)
۶۴	شکل ۱۶-۳. دو گونه ارسی پاتاق (امرایبی، ۱۳۸۳، ۶۴)
۶۵	شکل ۱۷-۳. چند گونه ارسی پنجره و بالای در (امرایبی، ۱۳۸۳، ۶۵)
۶۶	شکل ۱۸-۳. یک گونه ارسی سه دری و یک گونه ارسی کتیبه (امرایبی، ۱۳۸۳، ۶۶)
۶۹	شکل ۱۹-۳. کاربندی (مختارانی، ۱۳۷۶، ۱۱۹)
۷۰	شکل ۲۰-۳. نمونه یک یزدی بندی (مختارانی، ۱۳۷۶، ۱۲۲)

- شکل ۳-۲۱. مقرنس طاق و شمسه (مختارانی، ۱۳۷۶، ۱۲۵) ۷۰
- شکل ۴-۱. موقعیت خانه اعلم در شهر اصفهان (آرشیو میراث فرهنگی اصفهان) ۷۷
- شکل ۴-۲. پلان خانه اعلم (آرشیو میراث فرهنگی اصفهان) ۷۷
- شکل ۴-۳. نمای ضلع شمالی خانه اعلم (آرشیو میراث فرهنگی اصفهان) ۷۸
- شکل ۴-۴. مقطع ضلع شمالی خانه اعلم (آرشیو میراث فرهنگی اصفهان) ۷۸
- شکل ۴-۵. ضلع شمالی خانه اعلم (نگارنده) ۷۹
- شکل ۴-۶. تاج ایوان شمالی خانه اعلم (نگارنده) ۷۹
- شکل ۴-۷. سرستون های گچبری و سقف لمبه کوبی ایوان خانه اعلم (نگارنده) ۸۰
- شکل ۴-۸. جزئیات گچبری ایوان خانه اعلم (نگارنده) ۸۰
- شکل ۴-۸. تلفیق تزیینات گچبری، آینه کاری، گچبری و نقاشی خانه اعلم (نگارنده) ۸۱
- شکل ۴-۹. قاب گچبری و تصویرسازی در مرکز آن خانه اعلم (نگارنده) ۸۱
- شکل ۴-۱۰. ارسی همراه با حاشیه آینه کاری و نقاشی خانه اعلم (نگارنده) ۸۲
- شکل ۴-۱۱. تزیینات تالار خانه اعلم (نگارنده) ۸۲
- شکل ۴-۱۲. ارسی هفت دری تالار خانه اعلم (نگارنده) ۸۳
- شکل ۴-۱۳. تزیینات در چوبی تالار خانه اعلم (نگارنده) ۸۳
- شکل ۴-۱۴. سقف تالار خانه اعلم (نگارنده) ۸۴
- شکل ۴-۱۵. ارسی بالاخانه تالار خانه اعلم (نگارنده) ۸۴
- شکل ۴-۱۶. قسمتی از ارسی و تزیینات آینه کاری و کتیبه نگاری خانه اعلم (نگارنده) ۸۵
- شکل ۴-۱۷. بخاری آینه کاری و طاقچه های جانبی آن (نگارنده) ۸۵
- شکل ۴-۱۸. ضلع جنوبی خانه اعلم (نگارنده) ۸۶
- شکل ۴-۱۹. نمای ضلع غربی خانه اعلم (آرشیو میراث فرهنگی استان اصفهان) ۸۶
- شکل ۴-۲۰. ضلع غربی خانه اعلم (نگارنده) ۸۶
- شکل ۴-۲۱. تزیینات پنج دری ضلع غربی (نگارنده) ۸۷
- شکل ۴-۲۲. بخاری اتاق پنج دری (نگارنده) ۸۷
- شکل ۴-۲۳. ضلع شرقی خانه اعلم (نگارنده) ۸۸

- شکل ۴-۲۴. زیرمین خانه اعلم -استفاده تزیینات حجاری، کاشی کاری و دورگیری (نگارنده) ۸۸
- شکل ۴-۲۵. مشبک های فلزی نورگیر زیرزمین خانه اعلم و تزیینات حجاری اطراف آن (نگارنده) ۸۹
- شکل ۴-۲۶. نقشه موقعیت خانه تاریخی امین در شهر اصفهان (آرشیو میراث فرهنگی اصفهان) ۹۲
- شکل ۴-۲۷. ورودی خانه امین (نگارنده) ۹۳
- شکل ۴-۲۸. تزیینات ورودی خانه امین (نگارنده) ۹۳
- شکل ۴-۲۹. هشتی خانه امین (نگارنده) ۹۴
- شکل ۴-۳۰. پلان و مقطع زیرزمین خانه امین (آرشیو میراث فرهنگی اصفهان) ۹۴
- شکل ۴-۳۱. زیرزمین خانه امین (نگارنده) ۹۵
- شکل ۴-۳۲. تزیینات کاشیکاری و حجاری زیرزمین خانه امین (نگارنده) ۹۵
- شکل ۴-۳۳. نقشه پلان ضلع شمالی خانه امین (آرشیو میراث فرهنگی اصفهان) ۹۶
- شکل ۴-۳۴. نمای ضلع شمالی خانه امین (نگارنده) ۹۶
- شکل ۴-۳۵. سرستون های ایوان (نگارنده) ۹۷
- شکل ۴-۳۶. تاج ایوان خانه امین (نگارنده) ۹۷
- شکل ۴-۳۷. تزیینات قسمت لبه بام و سرشیب خانه امین (نگارنده) ۹۸
- شکل ۴-۳۸. سقف لمبه کوبی ایوان خانه امین (نگارنده) ۹۸
- شکل ۴-۳۹. تالار اصلی خانه امین (نگارنده) ۹۹
- شکل ۴-۴۰. بخش بالایی ارسی جنوبی تالار اصلی خانه امین (نگارنده) ۹۹
- شکل ۴-۴۱. ضلع شمالی تالار و ارسی مجلل آن خانه امین (نگارنده) ۱۰۰
- شکل ۴-۴۲. در معرق کاری ورودی غربی تالار خانه امین (نگارنده) ۱۰۰
- شکل ۴-۴۳. تزیینات بخش بالایی ضلع غربی و سقف تالار خانه امین (نگارنده) ۱۰۱
- شکل ۴-۴۴. تزیینات سقف اتاق خلوت خانه امین (نگارنده) ۱۰۱
- شکل ۴-۴۵. تزیینات اتاق خلوت خانه امین (نگارنده) ۱۰۲
- شکل ۴-۴۶. صندلی های اتاق خلوت خانه امین (نگارنده) ۱۰۲

- شکل ۴-۴۷. نقشه موقعیت خانه بخردی در شهر اصفهان (آرشیو میراث فرهنگی اصفهان) ۱۰۷
- شکل ۴-۴۸. ورودی خانه بخردی (نگارنده) ۱۰۷
- شکل ۴-۴۹. پلان خانه بخردی- نحوه قرارگیری حوض و باغچه ها (آرشیو میراث فرهنگی استان اصفهان) ۱۰۸
- شکل ۴-۵۰. حوض میانسرای خانه بخردی و باغچه های طرفین آن (نگارنده) ۱۰۸
- شکل ۴-۵۱. تزیینات ازاره های میانسرای خانه بخردی و نورگیری زیرزمین از طریق ازاره های مشبک (نگارنده) ۱۰۹
- شکل ۴-۵۲. گچبری های میانسرا و تزیینات نقاشی بکار رفته در آنها خانه بخردی (نگارنده) ۱۰۹
- شکل ۴-۵۳. تزیینات میانسرای خانه بخردی و اشعار محشتم کاشانی در قسمت بالا (نگارنده) ۱۱۰
- شکل ۴-۵۴. تصویر قسمتی از نقاشی زیر سرشیب خانه بخردی (نگارنده) ۱۱۰
- شکل ۴-۵۵. تصویر تزیینات زیرین سر شیب های خانه بخردی (نگارنده) ۱۱۱
- شکل ۴-۵۶. نقشه مقطع ضلع شمالی خانه بخردی (آرشیو میراث فرهنگی استان اصفهان) ۱۱۱
- شکل ۴-۵۷. نمای ضلع شمالی خانه بخردی (نگارنده) ۱۱۲
- شکل ۴-۵۸. ورودی تالار خانه بخردی (نگارنده) ۱۱۲
- شکل ۴-۵۹. تالار نیمه چلپایی خانه بخردی و تزیینات بکار رفته در (نگارنده) ۱۱۳
- شکل ۴-۶۰. تابلوهای نقاشی طاقچه های تالار و تصاویری از بناهای اصفهان در خانه بخردی (نگارنده) ۱۱۳
- شکل ۴-۶۱. تزیینات سقف تالار خانه بخردی (نگارنده) ۱۱۴
- شکل ۴-۶۲. ارسی ضلع جنوبی تالار خانه بخردی (نگارنده) ۱۱۴
- شکل ۴-۶۳. ارسی سه دری ضلع شمالی تالار خانه بخردی (نگارنده) ۱۱۵
- شکل ۴-۶۴. یکی از ارشی های بسیار پرکار بخش فوقانی تالار خانه بخردی (نگارنده) ۱۱۵
- شکل ۴-۶۵. نقشه مقطع ضلع غربی خانه بخردی (آرشیو میراث فرهنگی استان اصفهان) ۱۱۶
- شکل ۴-۶۶. ضلع غربی خانه بخردی (نگارنده) ۱۱۶
- شکل ۴-۶۷. تزیینات اتاق پنج دری ضلع غربی خانه بخردی (نگارنده) ۱۱۷
- شکل ۴-۶۸. جزئیات تزیینات اتاق پنج دری ضلع غربی خانه بخردی (نگارنده) ۱۱۷

- شکل ۴-۶۹. بخاری اتاق پنج دری ضلع غربی خانه بخردی (نگارنده) ۱۱۸
- شکل ۴-۷۰. حیاط خلوت طبقه دوم خانه بخردی (نگارنده) ۱۱۸
- شکل ۴-۷۱. ارسی و تزیینات سقف اتاق طبقه دوم خانه بخردی (نگارنده) ۱۱۹
- شکل ۴-۷۲. بخاری و تزیینات گچبری و نقاشی طبقه دوم خانه بخردی (نگارنده) ۱۱۹
- شکل ۴-۷۳. نمای ضلع جنوبی خانه بخردی (نگارنده) ۱۲۰
- شکل ۴-۷۴. نمای ضلع شرقی خانه بخردی (نگارنده) ۱۲۰
- شکل ۴-۷۵. موقعیت خانه شیران در شهر اصفهان (آرشیو میراث فرهنگی اصفهان) ۱۲۵
- شکل ۴-۷۶. پلان خانه شیران (آرشیو میراث فرهنگی استان اصفهان) ۱۲۶
- شکل ۴-۷۷. ورودی خانه شیران (نگارنده) ۱۲۶
- شکل ۴-۷۸. میانسرا و حوض خانه شیران (نگارنده) ۱۲۷
- شکل ۴-۷۹. ایوان خانه شیران (نگارنده) ۱۲۷
- شکل ۴-۸۰. ازاره های میانسرا در ضلع شمالی و نوردهی به زیرزمین خانه شیران (نگارنده) ۱۲۸
- شکل ۴-۸۱. آبچکان های پشتبام خانه شیران (نگارنده) ۱۲۸
- شکل ۴-۸۲. نقشه نمای ضلع شمالی خانه شیران (آرشیو میراث فرهنگی استان اصفهان) ۱۲۸
- شکل ۴-۸۳. نمای ضلع شمالی خانه شیران (نگارنده) ۱۲۹
- شکل ۴-۸۴. تالار نه دری ضلع شمالی خانه شیران و تزیینات آن (نگارنده) ۱۲۹
- شکل ۴-۸۵. درهای تالار و تزیینات سقف خانه شیران (نگارنده) ۱۳۰
- شکل ۴-۸۶. تزیینات گچبری و نقاشی تالار خانه شیران (نگارنده) ۱۳۰
- شکل ۴-۸۷. تزیینات گچبری، آینه کاری و نقاشی تالار و چگونگی تلفیق آنها در خانه شیران (نگارنده) ۱۳۱
- شکل ۴-۸۸. تزیینات آینه کاری و نقاشی خانه شیران (نگارنده) ۱۳۱
- شکل ۴-۸۹. قسمتی از تزیینات اتاق دو دری خانه شیران (نگارنده) ۱۳۲
- شکل ۴-۹۰. بخاری اتاق دو دری خانه شیران (نگارنده) ۱۳۲
- شکل ۴-۹۱. تزیینات اتاق ضلع شرقی خانه شیران (نگارنده) ۱۳۳
- شکل ۴-۹۲. بخاری اتاق شرقی خانه شیران (نگارنده) ۱۳۳

- شکل ۴-۹۳. نمای ضلع غربی خانه شیران (نگارنده) ۱۳۴
- شکل ۴-۹۴. تزیینات داخلی اتاق پنج دری ضلع غربی خانه شیران (نگارنده) ۱۳۴
- شکل ۴-۹۵. تزیینات تاج آینه کاری تاج بخاری و نقش بانو در خانه شیران (نگارنده) ۱۳۵
- شکل ۴-۹۶. قاب های مختلف تزیینی در اتاق سه دری خانه شیران (نگارنده) ۱۳۵
- شکل ۴-۹۷. تزیینات گچبری، نقاشی و آینه کاری داخل یکی از طاقچه های اتاق دو دری خانه شیران (نگارنده) ۱۳۶
- شکل ۴-۹۸. مقطع زیرزمین خانه شیران (آرشیو میراث فرهنگی استان اصفهان) ۱۳۶
- شکل ۴-۹۹. زیرزمین، ازاره ها و نورگیری از میانسرای خانه شیران (نگارنده) ۱۳۷
- شکل ۴-۱۰۰. مطبخ خانه شیران (نگارنده) ۱۳۷
- شکل ۴-۱۰۱. حوض حمام خانه شیران (نگارنده) ۱۳۸
- شکل ۴-۱۰۲. موقعیت خانه شهشهان در شهر اصفهان (آرشیو میراث فرهنگی اصفهان) ۱۴۱
- شکل ۴-۱۰۳. ورودی شمال غربی میانسرای خانه شهشهان (نگارنده) ۱۴۲
- شکل ۴-۱۰۳. پلان خانه شهشهان (آرشیو میراث فرهنگی استان اصفهان) ۱۴۲
- شکل ۴-۱۰۴. ضلع شمالی خانه شهشهان (نگارنده) ۱۴۳
- شکل ۴-۱۰۵. اتاق گوشواره ضلع شمال غربی خانه شهشهان (نگارنده) ۱۴۳
- شکل ۴-۱۰۶. تزیینات گچبری، آینه کاری و قاب های نقاشی اتاق گوشواره خانه شهشهان (نگارنده) ۱۴۴
- شکل ۴-۱۰۷. یکی از قاب های تزیینی با تزیینات گچبری و آینه کاری خانه شهشهان (نگارنده) ۱۴۴
- شکل ۴-۱۰۸. تالار اصلی ضلع شمالی خانه شهشهان (نگارنده) ۱۴۵
- شکل ۴-۱۰۹. تزیینات توپزه ها و سقف تالار شمالی خانه شهشهان (نگارنده) ۱۴۵
- شکل ۴-۱۱۰. طاقچه و تزیینات مقرنس، گچبری و نقاشی بکار رفته در خانه شهشهان (نگارنده) ۱۴۶
- شکل ۴-۱۱۱. اتاق گوشواره ضلع شمال شرقی با تزیین ورقه های طلا خانه شهشهان (نگارنده) ۱۴۶

- شکل ۴-۱۱۲. تزیین نقاشی و طلا در خانه شهشهان (نگارنده) ۱۴۷
- شکل ۴-۱۱۳. بخاری تالار خانه شهشهان (نگارنده) ۱۴۷
- شکل ۴-۱۱۴. ضلع شرقی خانه شهشهان (نگارنده) ۱۴۸
- شکل ۴-۱۱۵. تالار ضلع شرقی خانه شهشهان (نگارنده) ۱۴۸
- شکل ۴-۱۱۶. تزیینات نقاشی سقف شامل فرشتگان بالدار و درختان سرو در خانه شهشهان (نگارنده) ۱۴۹
- شکل ۴-۱۱۷. بخاری و تزیینات مربوطه تالار شرقی خانه شهشهان (نگارنده) ۱۴۹
- شکل ۴-۱۱۸. نقشه موقعیت خانه حقیقی در شهر اصفهان (آرشیو میراث فرهنگی اصفهان) ۱۵۳
- شکل ۴-۱۱۹. نمای ضلع شمالی خانه حقیقی (نگارنده) ۱۵۴
- شکل ۴-۱۲۰. تزیینات سرشیب خانه حقیقی (نگارنده) ۱۵۴
- شکل ۴-۱۲۱. بخش از تزیینات گچبری میانسرای خانه حقیقی (نگارنده) ۱۵۵
- شکل ۴-۱۲۲. نمای ضلع شمالی خانه حقیقی و حوض مقابل آن (نگارنده) ۱۵۵
- شکل ۴-۱۲۳. ارسی بزرگ تالار ضلع شمالی خانه حقیقی (نگارنده) ۱۵۶
- شکل ۴-۱۲۴. ارسی تالار جبهه شمالی خانه حقیقی (نگارنده) ۱۵۶
- شکل ۴-۱۲۵. تزیینات مقرنس و آینه کاری سقف تالار شمالی خانه حقیقی (نگارنده) ۱۵۷
- شکل ۴-۱۲۶. بخاری تالار اصلی خانه حقیقی و تزیینات آینه کاری، گچبری، نقاشی و کتیبه نگاری بر روی آن (نگارنده) ۱۵۷
- شکل ۴-۱۲۷. خطاطی بر روی آینه در قاب آینه کاری و حاشیه گچبری خانه حقیقی (نگارنده) ۱۵۸
- شکل ۴-۱۲۸. قسمتی از تزیینات اتاق ضلع شمال غربی خانه حقیقی (نگارنده) ۱۵۸
- شکل ۴-۱۲۹. ارسی اتاق ضلع شمال غربی خانه حقیقی (نگارنده) ۱۵۹
- شکل ۴-۱۳۰. تزیینات تاق و تویزه اتاق سه دری جبهه شمال شرقی خانه حقیقی (نگارنده) ۱۵۹
- شکل ۴-۱۳۱. طاقچه اتاق ضلع شمال شرقی خانه حقیقی و تزیینات قطاربندی، نقاشی و طلاکاری آن (نگارنده) ۱۶۰
- شکل ۴-۱۳۲. در مزین به نقاشی خانه حقیقی (نگارنده) ۱۶۰

- شکل ۴-۱۳۳. بخاری اتاق شمال شرقی خانه حقیقی (نگارنده) ۱۶۱
- شکل ۴-۱۳۴. سقف تالار ضلع شرقی خانه حقیقی (نگارنده) ۱۶۱
- شکل ۴-۱۳۵. گره چینی آستانه در خانه حقیقی (نگارنده) ۱۶۲
- شکل ۴-۱۳۶. نمای ضلع غربی خانه حقیقی (نگارنده) ۱۶۲
- شکل ۴-۱۳۷. تزیینات مقرنس کاری، نقاشی، طلاکاری و قطاربندی خانه حقیقی (نگارنده) ۱۶۳
- شکل ۴-۱۳۸. در پنج دری ضلع غربی خانه حقیقی (نگارنده) ۱۶۳
- شکل ۴-۱۳۹. سقف اتاق پنج دری ضلع غربی خانه حقیقی (نگارنده) ۱۶۴
- شکل ۴-۱۴۰. تزیینات گچبری، نقاشی، قطاربندی و طلاکاری در قسمت بالای طاقچه خانه حقیقی (نگارنده) ۱۶۴
- شکل ۴-۱۴۱. موقعیت خانه شیخ الاسلام در بافت شهری اصفهان (آرشیو میراث فرهنگی اصفهان) ۱۶۸
- شکل ۴-۱۴۲. نقشه خانه شیخ الاسلام (آرشیو میراث فرهنگی استان اصفهان) ۱۶۸
- شکل ۴-۱۴۳. ورودی خانه شیخ الاسلام (نگارنده) ۱۶۹
- شکل ۴-۱۴۴. سردر خانه شیخ الاسلام (نگارنده) ۱۶۹
- شکل ۴-۱۴۵. میانسرای خانه شیخ الاسلام (نگارنده) ۱۷۰
- شکل ۴-۱۴۶. حجاری های گل و مرغ ازاره های میانسرای خانه شیخ الاسلام (نگارنده) ۱۷۰
- شکل ۴-۱۴۷. حجاری ساده ازاره های میانسرای خانه شیخ الاسلام (نگارنده) ۱۷۱
- شکل ۴-۱۴۸. سرشیب و تزیینات خانه شیخ الاسلام (نگارنده) ۱۷۱
- شکل ۴-۱۴۹. ایوان ضلع جنوبی خانه شیخ الاسلام (نگارنده) ۱۷۲
- شکل ۴-۱۵۰. سقف مسطح ایوان خانه شیخ الاسلام (نگارنده) ۱۷۲
- شکل ۴-۱۵۱. حوض مرمرین و تزیینات ایوان خانه شیخ الاسلام (نگارنده) ۱۷۳
- شکل ۴-۱۵۲. سقف نیم گنبد ایوان خانه شیخ الاسلام (نگارنده) ۱۷۳
- شکل ۴-۱۵۳. ارسی های پرکار بکار رفته در ایوان خانه شیخ الاسلام (نگارنده) ۱۷۴
- شکل ۴-۱۵۴. ارسی های مزین به آینه کاری خانه شیخ الاسلام (نگارنده) ۱۷۴
- شکل ۴-۱۵۵. تزیینات نقاشی، گچبری و آینه کاری ایوان خانه شیخ الاسلام (نگارنده) ۱۷۵

- ۱۷۵ شکل ۴-۱۵۶. ضلع شمالی خانه شیخ الاسلام (نگارنده)
- ۱۷۶ شکل ۴-۱۵۷. اتاق پنج دری ضلع شمالی خانه شیخ الاسلام (نگارنده)
- ۱۷۶ شکل ۴-۱۵۸. اتاق سه دری ضلع شمالی خانه شیخ الاسلام (نگارنده)
- ۱۷۷ شکل ۴-۱۵۹. ضلع غربی خانه شیخ الاسلام (نگارنده)
- ۱۸۲ شکل ۵-۱. مقایسه پلان خانه های مورد بررسی (نگارنده)
- ۱۸۳ شکل ۵-۲. مقایسه پلان خانه های مورد بررسی (نگارنده)

فصل اول

کلیات